

1. ΘΕΜΑ

Μεταβατικά ρήματα

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

αισθάνομαι κάτι, αναγνωρίζω κάποιον ή κάτι, μαθαίνω κάποιον ή κάτι, μαγειρεύω κάτι, φροντίζω κάποιον ή κάτι

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

3 ΕΚΠΑ

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Ρήματα (γενικά)

Πτώσεις (ουσιαστικών)

Αντωνυμίες

Αμετάβατα ρήματα

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

Λανθασμένη σύνταξη μεταβατικών ρημάτων.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Μεταβατικά είναι τα ρήματα που η ενέργειά τους μεταβαίνει σε κάποιον ή κάτι. Τα ρήματα αυτά συνδυάζονται με αντικείμενο. Υπάρχουν δύο είδη μεταβατικών ρημάτων: τα *μονόπρωτα* και τα *δίπρωτα*.

1) Μονόπρωτα είναι τα μεταβατικά ρήματα που συνδυάζονται με ένα αντικείμενο (μια ονομαστική φράση ή μια αντωνυμία) στην αιτιατική:

Το παιδί έσπασε το ποτήρι.

Ο Γιώργος λέρωσε την μπλούζα του.

Ο Αντρέας τον κάλεσε στο σπίτι του.

Τα μονόπρωτα ρήματα μπορεί να βρίσκονται και στην παθητική φωνή:

Σκέφτομαι τις καλοκαιρινές διακοπές.

Ο μικρός φοβάται το σκοτάδι.

Επίσης, τα μονόπρωτα ρήματα μπορεί να συνδυάζονται και με αντικείμενο στη γενική:

Το αγόρι μοιάζει του πατέρα του.

Σου μίλησε;

Μου φτάνει αυτό.

Όμως είναι λίγα τα ρήματα που συντάσσονται με αντικείμενο στη γενική. Στη θέση της γενικής μπορεί να υπάρχει *εμπρόθετο αντικείμενο* (*προθετική φράση*) [πρόθεση + αιτιατική]:

Το αγόρι μοιάζει στον πατέρα του.

Μίλησε σ' εμένα;

Σ' εμένα φτάνει αυτό.

Μεταβατικά ρήματα όπως το *γράφω*, *πίνω*, *πλένω*, *τρώω* κτλ. είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται και χωρίς αντικείμενο και τότε δηλώνουν απλώς μια ενέργεια (είναι αμετάβατα):

Έγραψε το γράμμα. (μεταβατικό)

Μη φωνάζεις, ο αδερφός σου γράφει. (αμετάβατο)

Η Ελένη έπλυνε την μπλούζα σου. (μεταβατικό)

Η μαμά πλένει. (αμετάβατο)

Ο Κώστας πίνει πορτοκαλάδα. (μεταβατικό)

Ο Κώστας πίνει. (αμετάβατο)

Στην πρώτη πρόταση φαίνεται ότι ο Κώστας πίνει πορτοκαλάδα, ενώ στη δεύτερη πρόταση υπάρχει αμφισημία, αφού η πρόταση «Ο Κώστας πίνει» μπορεί να σημαίνει ότι πίνει κάτι τώρα, αλλά και ότι γενικά πίνει (δηλαδή καταναλώνει οινοπνευματώδη ποτά).

2) Δίπλωτα είναι τα ρήματα που συνδυάζονται με δύο αντικείμενα. Ένα άμεσο στην αιτιατική και ένα έμμεσο στη γενική:

Η Άννα έδωσε το καινούριο στιλό του Κώστα.

Η μαμά τηγάνισε τα κεφτεδάκια του Γιάννη.

Υπάρχει όμως περίπτωση η ονομαστική φράση που βρίσκεται στη γενική και εκφράζει το έμμεσο αντικείμενο να ερμηνευτεί ως γενική κτητική («του Κώστα το καινούριο στιλό», «του Γιάννη τα κεφτεδάκια»). Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούμε πιο συχνά μια προθετική φράση:

Η Άννα έδωσε το καινούριο στιλό στον Κώστα.

Η μαμά τηγάνισε τα κεφτεδάκια για το Γιάννη.

Επίσης, το άμεσο ή το έμμεσο αντικείμενο μπορεί να εκφραστούν με κλιτικές αντωνυμίες:

Τη χαιρέτησα. (κλιτική αντωνυμία ως άμεσο αντικείμενο)

Του το έστειλα. (και το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο με κλιτικές αντωνυμίες)

Ορισμένα ρήματα, όπως διδάσκω, κερνάω, μαθαίνω, ρωτάω κάποιον ή κάτι, έχουν και τα δύο αντικείμενα στην αιτιατική:

Μαθαίνει την κόρη της χορό.

Διδάσκει τους μαθητές λυκείου φυσική.

Κέρασε τη φίλη της έναν καφέ.

Ήθελα να ρωτήσω κάτι τη Σοφία.

Τέλος, υπάρχουν ρήματα που ως συμπλήρωμα έχουν εξαρτημένες προτάσεις (ονομαστικές):

α) Αναφορικές προτάσεις που λειτουργούν ως αντικείμενα

Κάθε ρήμα που παίρνει ως αντικείμενο ονομαστική φράση είναι δυνατόν να έχει ως συμπλήρωμά του και αναφορική ονομαστική πρόταση:

Θεωρεί φίλο του οποιονδήποτε γνωρίσει.

Ο μικρός χαλάει ό,τι βρει μπροστά του.

Παίρνω όσα πράγματα μου χρειάζονται.

β) Ρήματα με πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ως αντικείμενα

Δε είπε πότε θα γυρίσει.

Με ρώτησε αν θέλω να με βοηθήσει.

Δε μας είπε σε πόση ώρα θα είναι έτοιμη.

Τον ρώτησα πώς πέρασε στην εκδρομή.

Ο παππούς δε θυμάται πότε ήπια τα χάπια του.

Αποφάσισε πότε θέλεις να φας.

Άλλα τέτοια ρήματα είναι: αγνοώ, ανακοινώνω, αναφέρω, αποφασίζω, γνωρίζω, γράφω, διαδίδω, εξηγώ, καταλαβαίνω, μαθαίνω, ξεχνάω κ.ά.

γ) Ρήματα με ότι/πως πρόταση ως αντικείμενο

Της είπε πως ήρθε η ώρα να φύγει.

Αρνείται ότι ήξερε τα σχέδιά του.

*Νόμιζε ότι δε θα του λείπουν τα αστεία τους.
Κατάλαβε πως δεν ήθελα να πάω στον κινηματογράφο.
Αισθάνθηκε πως δεν τον εμπιστεύεται.*

Άλλα τέτοια ρήματα είναι: ανακαλύπτω, ανακοινώνω, αναφέρω, αποφασίζω, βεβαιώνω, βλέπω, γνωρίζω, εκτιμώ, εξηγώ, νιώθω, ξέρω, παρατηρώ, πληροφορώ, προειδοποιώ, υπενθυμίζω, υπολογίζω, υποστηρίζω, φαντάζομαι κ.ά.

δ) Ρήματα με να-πρόταση ως αντικείμενο

Διστάζει να της πει την αλήθεια.

Ελπίζω να έχει ωραίο καιρό αύριο.

Ντρέπεται να σου πει ότι πεινάει.

Προσπαθεί να το ξεπεράσει.

Δεν τολμάει να μου μιλήσει.

Άλλα τέτοια ρήματα είναι: αγωνίζομαι, ανυπομονώ, αρνούμαι, βαριέμαι, γουστάρω, δέχομαι, δικαιούμαι, επιδιώκω, επιθυμώ, θέλω, καταφέρνω, κατορθώνω, λυπάμαι, μαθαίνω, μπορώ, ξέρω, περιμένω, σκοπεύω, υπολογίζω, φροντίζω κ.ά.

ε) Ρήματα με ενδοιαστικές προτάσεις ως αντικείμενο

Ρήματα όπως τα *ανησυχώ, τρέμω* και *φοβάμαι* μπορεί να έχουν ως αντικείμενό τους ενδοιαστικές προτάσεις:

Ανησυχεί μήπως του συνέβη κάτι κακό.

Φοβάται μήπως δεν του λέει την αλήθεια.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Τόσο τα μεταβατικά όσο και τα αμετάβατα ρήματα καλό θα ήταν να μη διδαχθούν αποκομμένα αλλά παράλληλα. Έτσι, οι αλλόγλωσσοι μαθητές θα μπορέσουν να καταλάβουν το ρόλο που επιτελεί το αντικείμενο σε μια φράση, αλλά και πώς λειτουργούν τα μεταβατικά ρήματα στο λόγο. Αυτό που είναι πολύ σημαντικό είναι να καταλάβουν οι μαθητές ότι θέση αντικειμένου μπορεί να έχει και μία πρόταση, κι εδώ ο διδάσκων θα πρέπει να επιμείνει ιδιαίτερα. Θα μπορούσε να δίνει στους μαθητές σύντομα κείμενα και να τους ζητά να βρουν το αντικείμενο (ή τα αντικείμενα) των ρημάτων.

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΓΓ21: Αμετάβατα ρήματα

ΓΓ23: Εναλλαγή μεταβατικής-αμετάβατης σύνταξης

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 406-411.